بڵاوكراوەكانی دەزگای چاپو پەخشی سەردەم

ئامادەكردنی: باوكی ڕەهەند

ئەو كتێبانەی لە مانگەكانی ئازارو نیساندا لەلایەن دەزگای چاپو پەخشی سەردەمەوە بڵاوكرانەوە، بەشی زۆری كتێبی بوارەكانی ئەدەب بوونو بەتایبەتی بواری شانۆ، هۆكارەكەشی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە كە دەزگای سەردەم وەك ڕێزلێنانێك بۆ ڕۆژی شانۆی جیهانی، وەك بەرزڕاگرتنی ئەو ڕۆژەو وەك بوژانەوەیەك بە بورای شانۆ، ماوەی دوو ساڵە لەو ڕۆژەدا كۆمەڵێ دەقی شانۆیی، چ خۆماڵی یان وەرگێڕدراو یاخود نوسین لەسەر مەسەلەی شانۆ بڵاودەكاتەوە، لەڕاستیدا ئەم هەوڵەی دەزگای سەردەم شایەنی دەستخۆشیو سوپاسە، هەوڵێكە شوێنی شیاوی خۆی لە ڕەوتی بەرەوپێشچونی شانۆی كوردیدا دەگرێ، چونكە ئەمە وادەكات كتێبخانەی كوردی ببێتە خاوەنی هەندێ دەقی شانۆیی كە دواتر خوێندكارانی پەیمانگای هونەرە جوانەكان سودی لێدەبینن و بۆ كاری تێزی دەرچونیان ئیش لەسەر ئەو دەقانە دەكەن، هەروەها تیپە شانۆییەكان دەتوانن كار لەو دەقانەدا بكەنو لەسەر ڕووی لاپەڕەكان بیانگوازنەوە بۆ سەر تەختی شانۆ. واتە ئەم هەوڵە بە ئاسانی كۆمەڵێ دەقی نایابی بیانیو خۆماڵی دەخاتە بەردەست هەمو ئەو تیپو هونەرمەندانەی سەروكاریان لەگەڵ كاری شانۆیدایەو وادەكات تاڕادەیەك مەسەلەی قەیرانی نەبونی دەقی شانۆیی كەمكاتەوە.

ئاهەنگی جەژنی لەدایكبوون

ئەم كتێبە یەكێكە لە دەقە هەرە جوانەكانی نوسەری ئینگلیزی بەناوبانگ "هارۆڵد پینتەر"، ئاهەنگی جەژنی لەدایكبوون دووەم كاری شانۆیی "هارۆڵد پینتەر"و لە ساڵی 1958 نمایشكراوە، ئەم دەقە گەرچی لەلایەن ڕەخنەگرانەوە پێشوازییەكی باشی لێكرا، بەڵام لەلایەن جەماوەری لەندەنەوە بەشێوەیەكی زۆر سەیرو نامۆ پێشوازیلێكرا، لە ڕۆژی یەكەمی نمایشەكەدا تەنها شەش كەس ئامادەی بینینی

بوون، وەلێ دوای ئەوەی لە ساڵی 1960 شانۆنامەی (پاسەوانی شەو)ی نوسی و لەلایەنی مادییەوە ڕەواجێکی باشی هەبوو، جارێکیتر شانۆنامەی ئاهەنگی جەژنی لەدایکبوون نمایشکرایەوەو ئەمجارەیان سەرکەوتنێکی باشی بەدەستهێنا.

"هارۆڵد پینتەر" لە 10 تشرینی یەکەمی ساڵی 1930 لە شارۆچکەی (هاکنی) لە دایک و باوکێکی جوولەکە لەدایکبووە، هەر لەو شارۆچکەیەدا دەچێتە قوتابخانەی سەرەتایی، لە قوتابخانەدا ڕۆڵی ماکبێس و پاشان ڕۆڵی جۆلێت لە شانۆنامەکانی "شەکسپیر"دا دەگێڕێ. بەڵام یەکەمجار کە "هارۆڵد پینتەر" دەڕوا بۆ شانۆ ئەوکاتە بوو کە ڕۆیشتووە ئەکتەری ئینگلیزی "دۆناڵد وڵفس" ببینێ کە لە یەکێك لە شانۆنامەکانی شەکسپیردا ڕۆڵی بینیوە، دواتر "هارۆڵد پینتەر" شەش جاری دیکە دەچێتەوە بۆ شانۆکە تاکو هەمان ئەکتەر ببینێتەوە، کار گەشتە ئەوەی "هارۆڵد پینتەر" ڕۆڵێکی سانەوی لەگەڵ "دۆناڵد وڵفس" لە شانۆنامەیەك بەناوی (یەکێك لە سوارچاکی پاشا) ببینێ.

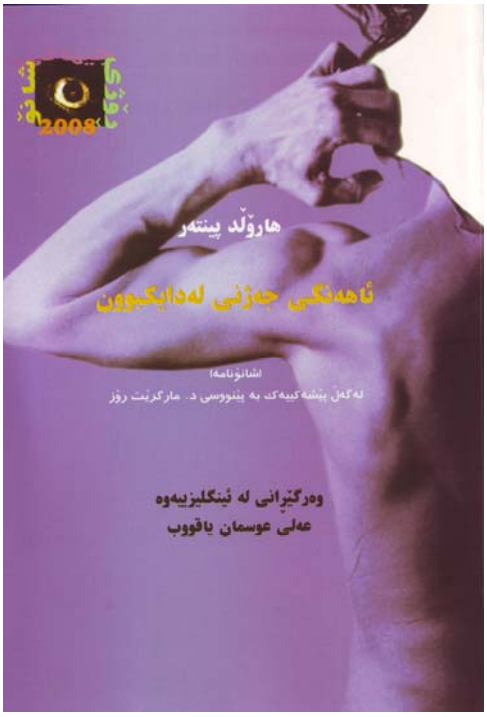

"هارۆڵد پینتەر" خاوەنی گەلێك دەقی شانۆیی ناوازەو دەگمەنە، بەڵام لە ساڵی 2005 وازهێنانی خۆی لە نوسین ڕادەگەیەنێ و خۆی بۆ کاری سیاسەت تەرخاندەکات، ئەم شانۆنوس و دەرهێنەرە شانۆییە کۆمەڵێ چالاکی سیاسی دیارو بەرچاوی هەیە کە تێیدا بەرگری لە ماف و ئازادی خەڵکانی بەشخوراو کردووە، بەبێ ئەوەی گوێبداتە هەڵوێستی ڕەسمی وڵاتەکەی. بۆ نمونە لە ساڵی 1985 لەگەڵ شانۆکاری ئەمریکی "ئارسەر میللەر" بەسەردانێك دەچنە تورکیا، لەوێ ئەو شێوە جیاواز جیاوازانەی ئەشکەنجەدان و سەرکوتکردنانەی بینی کە ڕووبەڕوی ئۆپۆزسیۆنەکانی ئەو وڵاتە دەبنەوە، لە ئاهەنگێکی ڕەسمی کە لە تورکیا و لەسەر شەرەفی "ئارسەر میللەر" لە سەفارەتی ئەمریکا سازکرابوو، "هارۆڵد پینتەر" دەڕوات وتەیەك دەربارەی شێوازەکانی ئەشکەنجەدان و سوکایەتیکردن بە لاشەی خەڵکانی دژ بە ڕژێمی تورکیای ئەو کات پێشکەش بکات کە حکومەتی ئەمریکا پاڵپشتێکی تەواوی لەو ڕژێمەی تورکیا دەکرد، وتەکەی "هارۆڵد پینتەر" بووە هۆی ئەوەی لە ئاهەنگەکە دەریبکەنە دەرەوە، "ئارسەر میللەر"یش وەك هاوسۆزییەك لەگەڵ "هارۆڵد پینتەر"دا لە ئاهەنگەکە هاتەدەرەوە، گەرچی ئاهەنگەکە لەسەر شەرەفی ئەو سازکرابوو، کاریگەری ئەم سەردانەی "هارۆڵد پینتەر" لە شانۆنامەی

(زمانی شاخ) کە لە ساڵی 1988 نوسیویەتی بەئاشکرا دیارە.

لە 13 تشرینی یەکەمی ساڵی 2005 ئەکادیمیای سویدی پادشاتی نۆبلی ئەو ساڵەی بۆ ئەدەب بەخشییە "هارۆڵد پینتەر". دەقی شانۆنامەی ئاهەنگی جەژنی لەدایکبوون لەلایەن "عەلی عوسمان یەعقوب"ەوە لە زمانی ئینگلیزیەوە وەرگێردراوە، ئەم کتێبە جگە لە دەقی شانۆنامەکە کۆمەڵێك وتاری زۆری لەخۆگرتووە کە زۆربەیان باس لە ژیان و بەسەرهاتی نوسەر دەکات و باس لە گرنگی و بایەخی شانۆنامەکانی "هارۆڵد پینتەر" دەکات و نزیکەی 70 لاپەرەی کتێبەکەیە، واتە دەقە شانۆییەکە لە لاپەرە 72 دەستپێدەکات، ئەم وتارانە وادەکات خوێنەر تارادەیەکی باش ئاشنای جیهانی شانۆیی "هارۆلد پینتەر" بەتایبەتی و شانۆی ئینگلیزی بە گشتی ببێت.

تیراژی کتێبەکە 500 دانەیەو نرخی 2000 هەزار دینارەو ژمارەی لاپەرەکانی 189 لاپەرەی بچوکە.

حەوت شانۆنامە بۆ منداڵان

یەکێکی دیکە لەو کتێبانەی کە تایبەتە بە دەقی شانۆیی، کتێبی حەوت شانۆنامە بۆ منداڵانە، ئەم کتێبە حەوت دەقی شانۆیی جوان و سەرنجراکێشی لەخۆگرتووە کە بەتایبەت بۆ منداڵان نوسراون و دەکرێ بەشی منداڵانی تەلەفزیۆنەکان و کەناڵە ئاسمانییە کوردییەکان سودی لێوەربگرن و بیانکەن بە ئۆپەرێت و لە شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە نمایشی بکەن. ئاشکرایە کتێبخانەی کوردی لە بواری دەقی شانۆیی بۆ منداڵان تابڵێی هەژارو دەستکورتە، ئێمە بەدەگمەن نەبێت نوسەرێکمان نییە تایبەت بێت بە نوسین بۆ منداڵ و جیهانە پڕ پرسیارو پڕ سەرسوڕمانەکەی.

لێرەوە گرنگی ئەم دەقانە لەوەدایە نوسەرێك نوسیویەتی ئیش بۆ جیهانی منداڵ دەکات و لەم بوارەدا ژمارەیەکی زۆر دەقی شانۆیی بۆ منداڵ و مێردمنداڵان نوسیوە، نوسەری کتێبەکە "ئەحمەد ئیسماعیل ئیسماعیل" بە ڕەگەز کوردە و خەڵکی سوریایە، بەڵام بە عەرەبی دەنوسێ، سەرجەم شانۆنامەکانی ناو ئەم کتێبە بەزمانێکی سادەو ڕەوان نوسراون کە منداڵ بەئاسانی لێیتێدەگات و دەتوانێ گەر دەقەکان خرانە سەر تەختی شانۆ، بەئاسانی ڕۆڵەکان ببینێ، ئەمە جگە لەوەی بەشێکی زۆری کارەکتەرەکان ئاژەڵن، وەك ڕێوی و گورگ و ئەسپ و مراوی و کەڵەشێر..هتد. ئەم

ئاژەڵانەش لە دنیای منداڵەوە نزیکن‌و ئاشنان پێیان، ئەمە وادەکات گواستنەوەی دەقەکان بۆ ناو هۆڵی شانۆکان‌و لە ڕێگەی منداڵانەوە، کارێکی قورس نەبێت‌و زەحمەتێکی زۆری نەوێت.

ئەم کتێبە لەلایەن "هەورامان وریا قانع"ەوە کراوە بەکوردی‌و تیراژەکەی 500 دانەیەو نرخی 3000 دینارەو ژمارەی لاپەڕەکانی 288 لاپەڕەی گەورەیە.

فەرهەنگی شانۆ

یەکێکی دیکە لەو کتێبانەی تایبەتە بە بواری شانۆ، کتێبی فەرهەنگی شانۆی کە "یاسین قادر بەرزنجی" ئامادەیکردووە، ئاشکرایە ئامادەکاری ئەم کتێبە بۆخۆی یەکێکە لە کەسە چالاک‌و بە تواناکانی مەیدانی شانۆی کوردی‌و سالانێکی زۆرە سەرقاڵی کاری نواندنەو لە بواری نواندندا ڕۆڵێکی بەرچاوی هەیەو خاوەنی ستایلی تایبەت بەخۆیەتی. هەڵبەتە گرنگی ئەم کتێبە لەوەدایە قسەوباس یاخود شەرحی کۆمەڵێك زاراوەی شانۆیی دەکات کە زۆر پێویستن بۆ کاری شانۆیی‌و دەبێ هەمو ئەکتەرێك یاخود دەرهێنەرێکی شانۆیی شارەزایی لەبارەیانەوە هەبێت‌و بزانێ چۆن‌و بە چ شێوەیەك مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات. لە ڕاستیدا بەبێ تێگەشتن لەو زاراوانەو بە بێ ناسینیان بە شێوەیەکی زانستی، ئەستەمە ببینە خاوەنی شانۆیەکی مۆدرێنی پێشکەوتوو. ئەستەمە کاری دەرهێنان‌و نمایشکردنی شانۆ ئەنجامبدەین، بەڵام لەهەمانکاتدا بێ ئاگابین لەو هەمو زاراوە شانۆیانەی لە شانۆدا بەکاردەهێنرێن، زەحمەتە بەبێ تێگەشتن لە زاراوەکان بتوانین شانۆیەکی پێشکەوتوی تاڕادەیەك موتەکامل پیشانی بینەر بدەین، ئەو زاراوانەی لەم کتێبەدا خراونەتەڕوو کۆڵەکەیەکی گرنگی شانۆیەو ناکرێ لەوەزیاتر پشتگوێ بخرێن. کتێبەکە بۆ دوو بەش دابەشکراوە، بەشی یەکەمیان بریتییە لە شەرحکردنی زاراوە شانۆییەکان کە ژمارەیان 111 زاراوەیە، لەوانە ئارایشت، پانتۆمایم، پرۆڤە، پشوو، دەمامك، ڕوداو، وەستانی کاتی، نواندنی بێدەنگ..هتد

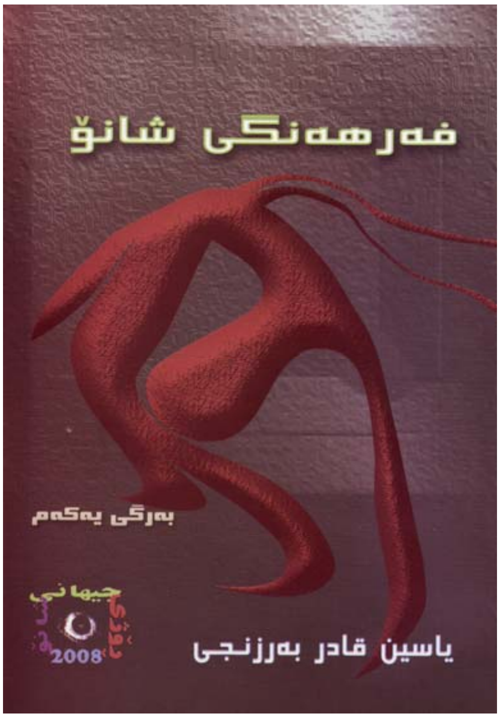

بەشی دووەمی کتێبەکە تەرخانە بۆ ناوە دیارو درەوشەدارەکانی جیهانی شانۆ، لەم بەشەدا خوێنەر ئاشنادەبێ بە ژیان‌و بەسەرهاتی ژمارەیەك لە نوسەران‌و شانۆنوسانی جیهانی، لەوانە ساموێل بیکێت، سارتەر، ڤیکتۆر هیگۆ، ڤۆڵتێر، مۆلێرو زۆرێکی دیکە، جگە لەو دوو بەشەو لەنێوان لاپەڕەکانی کتێبەکەدا، واتە لەسەرەتای کتێبەکەوە بۆ کۆتاییەکەی چەندین وێنەو

تابلۆی جوانو ناوازە دانراون کە گوزارشت لە زاراوەیەك لە زاراوەکان دەکەن، یاخود وێنەی دیمەنێکە لە نمایشێکی شانۆیی، یان وێنەی نوسەرێکی شانۆییە، ئەمەش جوانیەکی زیاتری بەخشیوەتە دیزاینی کتێبەکەو وادەکات خوێنەر کاتێکی خۆشو بەسود لەگەڵ خوێندنەوەی کتێبەکەدا بباتەسەر.

مەزرای ئاژەڵان

ڕۆمانی مەزرای ئاژەڵان یەکێکە لەو ڕۆمانە نایابانەی دەزگای سەردەم چاپیکردووە، ئەم ڕۆمانە پێگەیەکی بەرزی لە ئەدەبیاتی جیهانیدا هەیە، ئەو پێگەیەش تەنها بەهۆی ناوەڕۆکە سەرنجراکێشەکەیەوە نییە، بەڵکو لەبەر بەها هونەرییە بەرزەکەشیەتی، دانەری ڕۆمانەکە "جۆرج ئۆروێل" لە ساڵی 1943 ئەم ڕۆمانە تاڕادەیەك کورتەی نوسیوە، ڕۆمانەکە باس لە مەزرایەکی ئاژەڵان دەکات کە لەلایەن مستەر "جۆنز"ەوە بەڕێوەدەبرێ، ئاژەڵەکانی ناو ئەم مەزرایە هەستدەکەن شێوازی بەڕێوەبردنی مەزراکە و مامەڵەکردنی خاوەنی مەزراکە زۆر ناداپەروەرانەیەو پڕە لە زوڵمو توندوتیژیو چەوساندنەوە، بۆیە لە یەکەم دەرفەتدا ئاژەڵەکان شۆڕش لەدژی مستەر "جۆنز" بەرپادەکەنو دەتوانن لە مەزراکە دەریپەڕێنن، پاشان کۆمەڵێ لە بەرازەکان کاروبارەکانی مەزراکەو سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی بەڕێوەدەبەنو بۆ دروستکردنی مەزرایەکی تازە کە دووربێ لە چەوساندنەوەو ئیستغلالکردنو پڕبێت لە دادپەروەریو خۆشگوزەرانی، چەند دروشمێك بەرزدەکەنەوە، دروشمەکان باس لە دڵسۆزی دەکات لە ئیشوکارەکانداو دووركەوتنەوە لە تەمەڵیو ناکۆکی.

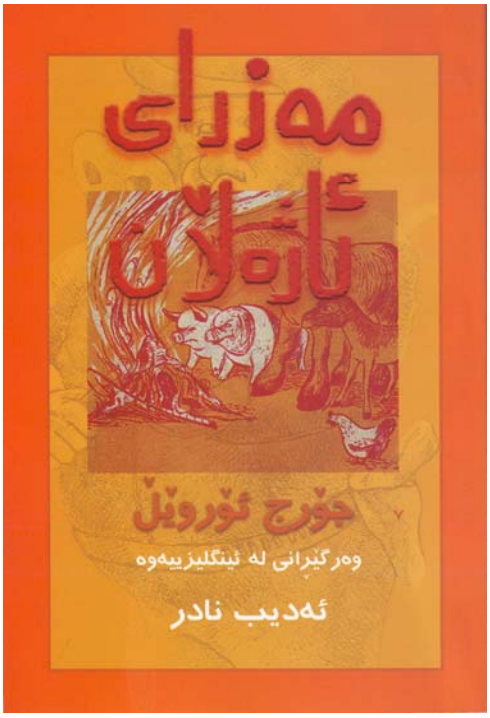

بەڵام چی بڵێین گەر ئەم دروشمە بریقەدارانە بگۆڕدرێنو ببنە چەقۆ بەسەر ملی ئاژەڵەکانەوە، هەر ئەوەشبوو ڕویدا، بەناوی ئازادییەوە ئاژەڵەکان بوونە کۆیلە، بەناوی یەکسانییەوە مافەکانیان زەوتکرا، بەناوی خۆشگوزەرانییەوە برسی کران، بەناوی ژیانەوە خوێنیان ڕژاو بەناوی دواڕۆژەوە دەمیان بەسترا. ئەم ڕۆمانە لەلایەنی هونەرییەوە وەك باڵەخانەیەکی تۆکمەو پتەو دەردەکەوێ، گەرچی کەسێتیەکانی ناو ڕۆمانەکەو ڕوداوەکانیو شوێنو زەمانی ڕۆمانەکە، تایبەتن بە جیهانی خەیاڵو لە دەرەوەی جیهانی واقیعیدان، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا نزیکە لێمانەوەو بە ئاسانی دەخوێنرێتەوەو تێگەشتن لێی سەخت نییە، بگرە مرۆڤ لەکاتی خوێندنەوەی ڕۆمانەکەدا بەرامبەر بە کارەکتەرەکانی ناو ڕۆمانەکە هەست

بەهیچ شتێکی نامۆ ناکات، توشی پرسیاری لەم جۆرە نابێت: ئایا ئەو ئاژەڵانە چۆن دەتوانن بەم شێوەیە قسەبکەن؟ یاخود ئەو ئەسپە چۆن دەتوانێ ئاوا بگری؟ یاخود بەراز چۆن دەتوانێ تفەنگ بەکاربێنێت؟ هەمو شتەکان بەلای خوێنەرەوە رێچکەی ئاسایی خۆیان وەرگرتووە، ئەم پەیوەندییە بەهێزەی نێوان خەیاڵ و واقع، ئەوە وایکردووە ڕۆمانەکە بەشێوەیەکی بەرچاو بڵاوببێتەوەو وایکردووە بۆ زۆربەی زمانەکانی جیهان وەربگێڕدرێت.

"جۆرج ئۆروێل" نوسەرو ڕۆماننوسی بەریتانی لەساڵی 1903 لە گوندی (مۆتاهای) سەر بە ویلایەتی (بونجاب)ی هندستان لە خێزانێکی نیمچە هەژار لەدایك بووەو لە ساڵی 1950 بەهۆی نەخۆشی (سیل)ەوە کۆچی دوایی کردووە، واتە تەمەنی ئەم ڕۆماننوسە تەنها 47 ساڵ بووە، ناوی ڕاستی "ئەریك ئەرسەر بلێر"بووەو نازناوی "جۆرج ئۆروێل"و هەر بەم نازناوەشەوە ناوبانگی دەرکردووە، باوکی فەرمانبەرێکی بچوك بووە لە ئیدارەی بەریتانیا لە هیندستان، ساڵی 1911 کاتێ تەمەنی "جۆرج" دەگاتە یازدە ساڵ، خێزانەکەیان دەگەڕێنەوە بۆ بەریتانیاو لە (هنلی) نیشتەجێدەبن، بەڵام باوکی تاکو ساڵی 1912 لە هندستان دەمێنێتەوەو لەو ساڵەدا واز لەکارەکەی دەهێنێت و ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ بەریتانیا.

"جۆرج ئۆروێل" یەکەم کتێبی خۆی لەساڵی 1929 نوسینی، کتێبەکەی بریتی بوو لە ڕاپۆرتێك لەسەر ئەو ماوەیەی لەنێوان لەندەن و پاریس و لەنێو هەژارانی ئەو دوو شارەدا بردبویەسەر. بەڵام ئەم ڕاپۆرتە تەنها لەساڵی 1933 ڕوناکی دەبینێ و بڵاودەبێتەوە، دواتر کتێبێکی دیکە بەناوی (ڕۆژەکانی بۆرما) بڵاودەکاتەوەو باس لەو ڕۆژگارە دەکات کە لە بۆرمادا گوزەراندویەتی. ساڵی 1935 ڕۆمانی (کچی قەسیس) دەنوسێ، لە ساڵی 1936 ڕۆمانی "لێگەڕێ با گوڵەکە بفرێ". ساڵی 1938 توشی نەخۆشی سیل دەبێ و بۆ بەسەربردنی کات دەڕوات بۆ مەغریب، لەوێ ڕۆمانی (هاتنەدەرەوە بۆ هەناسەدان) دەنوسێ و ساڵی 1939 بڵاودەکرێتەوە. ساڵی 1943 دەستدەکات بە نوسینی ڕۆمانە بەناوبانگەکەی مەزرای ئاژەڵان، دواجار لە ساڵی 1946 دواهەمین ڕۆمانی (ساڵی 1984) دەنوسێ.

وەرگێڕانی لەلایەن ئەدیب نادرەوە لە ئینگلیزییەوە کراوە بە کوردی. تیراژی کتێبەکە هەزار دانەیەو نرخی 3000 دینارەو ژمارەی لاپەڕەکانی 172 لاپەڕەی بچووکە.